

Aleksander ŻAKOWICZ

Uniwersytet Śląski

Katowice

Piotr Lebedziński (1860–1934)

Piotr Lebedziński urodził się w 1860 roku w Sokółce. Ukończył studia chemiczne w Petersburgu. W roku 1890 inż. Piotr Lebedziński założył w Warszawie pierwszą wytwórnię papierów fotograficznych. Początkowo zlokalizowana była u zbiegu ul. Stalowej i Konopackiej, przeniesiona została później do nowego budynku na Mokotowie (ul. Rejtana). Produkowano w niej papiery aristotypowe (chlorosrebrówce, żelatynowe) i papiery kolodionowe do kopiowania przy świetle dziennym, a od roku 1907 również „Bromo-Pastel” i „Bromo-Satynowy” (bromosrebrówce, żelatynowe) do kopiowania przy świetle sztucznym i do powiększeń.

Wyróżniał się papier typu „Bromograwiura” (1913) cechujący się aksamitną matową czernią w cieniach (efekt ten uzyskiwano dzięki uzyskiwaniu obrazu srebrowego stosując wywoływanie fizyczne jako uzupełnienie wywoływania chemicznego). Papiery o podobnej gęstości w cieniach wprowadził na rynek wiele lat później Gevaert pod nazwą „Gevaluxe”. Lebedziński zastosował barytowanie papierów i urządził barytownię papieru podłożowego, pierwszą w Polsce.

W czasie pierwszej wojny światowej wytwórnia Lebedzińskiego była jedną z nielicznych w Europie, która produkowała bez przerwy swoje wyroby. W roku 1933 wytwórnia Lebedzińskiego przekształciła się w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą „Foton”, która istniała jeszcze po śmierci Lebedzińskiego w roku 1934 i przetrwała aż do 1940 roku. Nazwa „Foton” została użyta ponownie dla wytwórni materiałów światłoczułych otwartej po II wojnie przy ul. Wolskiej 45 (dawniej fabryka J. Franaszka), a łącznikiem obydwu zakładów była osoba głównego technologa, inż. Mikołaja Ilińskiego¹.

¹ Mikołaj Iliński był postacią niezwykle interesującą. Obok funkcji specjalisty technologa zajmował się publikowaniem opracowań przybliżających czytelnikowi procesy fotograficzne ob-

W fabryce Lebedzińskiego produkowano również aparaty fotograficzne (od 1896 r. aparat „Chicago” na format 9×12 cm, w 1904 aparat „Diops”). Zainteresowania Piotra rozciągały się również na zagadnienia związane z kinematografią i konstrukcją przyrządów optycznych. W roku 1895 opracował konstrukcję kamery i projektora na płyty szklane (stosowane w pakietach po 5 sztuk z częstotliwością 14 klatek na sekundę), roku 1900 urządzenie do fotograficznej rejestracji odkształceń szyn kolejowych a w roku 1904 urządzenie do fotografowania źrenicy oka. W roku 1906 opatentował „głowicę dźwiękową” do rejestracji ścieżki dźwiękowej (Sound-box for fonographs and the like) a w roku 1926 „migawkę optyczną do projekcyjnych aparatów kinematograficznych”.

Lebedziński również sam fotografował. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Miłośników Fotografii (w latach 1903–1906 i 1913–1914 pełnił funkcję członka Komisji Rewizyjnej). W roku 1901 brał udział w I wystawie fotografii artystycznej w Warszawie w dziale wyrobów przemysłu fotograficznego (otrzymał złoty medal), współredagował miesięcznik „Fotograf Warszawski” (wspólnie z Janem Heurichem i Stanisławem Szalayem; od 1912 roku dołączył do nich Jan Jaroszyński). Publikował na jego łamach², najczęściej artykuły omawiające problemy technologiczne, zamieszczał reklamy informujące o produktach własnej fabryki i innych sprzedawanych w sklepach firmowych „P. Lebedziński” przy ul. Krakowskie Przedmieście 65 i filii przy Marszałkowskiej 99 (później – od r. 1909 – Krakowskie Przedmieście 59 i Nowy Świat 46).

szernie i szczegółowo. Na jego książkach uczyli się zarówno rzemieślnicy, jak i pracownicy Fotonu oraz studenci fototechniki, poligrafii i wydziału operatorskiego PWSFTViT. Warto podać bibliografię jego prac przeznaczonych dla szerokiego kręgu czytelników: *Technologia przemysłu fotochemicznego* (1955), *Sensytometria fotograficzna i filmowa materiałów czarno-białych* (FAW 1955), *Materiały fotograficzne czarno-białe* (WAiF 1965, 1970), *Materiały fotograficzne barwne* (współautor E. Dubiel, WAiF 1973), *Fotografia w życiu codziennym* (współautor F. Raczyński, WAiF 1978), *Materiały i procesy fotograficzne* (1989), *Podstawy fotografii* (1981), *Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich. Podstawy fotografii* (współautor R. Kreyser, WNT 1981), *Zarys radiografii medycznej* (współautor R. Eberhardt, 1973).

² Na łamach „Fotografa Warszawskiego” ukazały się następujące artykuły autorstwa P. Lebedzińskiego: *Wywoływanie fizyczne*, FW 1–2/1904, s. 71–74; 7/1904, s. 104–108; *Dyapozytywy na pigmentach i na kolodyonach*, FW 11/1904, s. 167–168; 2/1905, s. 33–34; *Oslabiacz Farmera w świetle najnowszych badań*, FW 11/1904, s. 164–167; *Katatypia*, FW 7/1905, s. 107–108, 8/1905, s. 119–120; *O wywoływaniu obrazów na papierach pozytywnych chloro srebrnych*, FW 1–2/1905, s. 15–19; *Nowy papier fotograficzny „Bromograviura”*, FW 12/1906, s. 178–185; *Nowy papier chloro srebrny matowy „Fotopastel”*, FW 2/1907, s. 28–30; *Dalsze wskazówki dotyczące papieru „Foto-pastel”*, FW 5/1908, s. 67–71; *Kilka uwag praktycznych o kopiowaniu i wywoływaniu papieru „Bromograviura”*, FW 2/1907, s. 29–31; *Nowe sposoby postępowania z papierem „Bromograviura”*, FW 6/1907, s. 86–91; *Przepisy i wskazówki dotyczące użycia klisz „Autochromes” Lumier’a*, FW 9/1907, s. 140–143; *Otrzymywanie odbitek barwnych na papierze „Bromograviura”*, FW 12/1907, s. 185–186; *Nowy sposób otrzymania tonów aksamitno-czarnych na papierze „foto-pastel”*, FW 8/1909, s. 120–122.

Interesował się również parapsychologią. Współpracował z Julianem Ochrowiczem³, był kierownikiem naukowym (od r.1920) a później honorowym prezesem Polskiego Towarzystwa Badań Psychicznych w Warszawie. Brał czynny udział w Międzynarodowych Kongresach Badań Psychicznych (Kopenhaga – 1921, Warszawa – 1923, Paryż – 1927), zajmował się mikroskopową i chemiczną analizą ektoplazmy.

Bibliografia

- Iliński M., *Materiały fotograficzne czarno-białe*, WAiF, Warszawa 1970.
Iliński M., *Polski przemysł fotochemiczny w okresie przedwojennym*, <http://bariog.brunng.com/Upiotr-Lebedziński.html>, [data dostępu: 10. 03. 2012].
„Fotograf Warszawski” 1904–1914.
Stefański L. E., *Wstęp*, [do:] Świtkowski Józef, *Okultyzm i magia w świetle parapsychologii*, Oficyna Wydawnicza Polczek, Kraków 1990.
Patenty:
USA: 280704 A 14-Oct-1905.
Francja: FR000000358004A, 24.01.1906.
Wielka Brytania: GB000190521661A, 19.07.1906.
Polska: PL5761, 07.09.1926.

Summary

The paper presents the biography of Piotr Lebedziński, chemistry engineer, the founder of the first Polish factory of photosensitive materials (1890), the lover of photography and the editor of the “Varsow Photographer” magazine. Lebedziński was also a constructor of film cameras and other optical devices (e.g. a sound head for recording a film soundtrack), he was also interested in parapsychology.

Key words: the history of Polish photography, Polish photochemical industry, photo cameras, photosensitive materials, parapsychology.

³ Julian Ochrowicz (1850–1917) polski psycholog, filozof, wynalazca, poeta i publicysta, fotografik. Teoretyk pozytywizmu. Badacz psychologii eksperymentalnej w zakresie zjawisk mediumicznych. Stworzył podstawy teorii ideoplastii. Uważany za polskiego pioniera psychologii eksperymentalnej i hipnologii. Zob. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Julian-Ochrowicz>, [dostęp: 25.08.2012]; R. Wajdowicz, *Julian Ochrowicz*, „Problemy” 1967, nr 10 (367), s. 23–28.

P. LEBIEDZIŃSKI

SKŁAD APARATÓW

i potrzeb do fotografii

WARSZAWA.

Skład Główny: Krak. Przedmieście № 65.

Filia: Nowy-Świat 46.

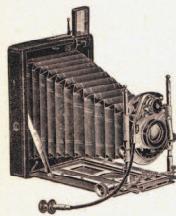
Poleca jako nowość:

Nowy Papier Fotograficzny
własnej fabryki

„BROMOGRAWIURA”

do szybkiego kopiowania i do powiększeń.

Papier ten daje obrazy podobne do heliografii i do kopii na gumie. Wyrabia się w 2 gatunkach: normalny i szybki, o powierzchni gładkiej i szorstkiej.

Aparaty „MINIMUM” kieszonkowe, składane, do błon płaskich i klisz, z migawkami regulującymi się do $\frac{1}{300}$ sek. i obiektywami Goerz'a i Zeiss'a od rb. 75.

Aparaty ANSCHÜTZ'A - GOERZ'A najnowszej konstrukcji do błon płaskich i klisz

Towar tylko wyborowy.

Ceny fabryczne, stałe.

Nowy cennik wyszedł z druku.

Aparaty „Block-Notes”. Aparaty „Kodak”. „Lloyd”, „Hollo” i inne z aplanatami i anastygmami. Aparaty systemu Anschütza-Goerza i Ernemann. Aparat „Diops” własnej konstrukcji: Kine-matografy. Przybory i błony do nich. Obiektywy Sutura, Goerza, Zeissa, Buscha i innych fabryk. Latarnie do powiększeń i do projekcji z oświetleniem: żarowym, acetylenowym, Drummonda i elektrycznym. Klisze Izochromatyczne i Anti-

hale Edwarda & Comp. Klisze najwyższej czułości Cadetta & Nealla. Klisze „Caro” najtańsze z zagranicznych bardzo czułe. Klisze Lumiera, Schleussener „Orient” i Zankowskiej. Papiery bromosrebrne Guilleminot & Co, Cadetta & Nealla, Wellingtona & Warda, EPJ INPG. Tkaniny uczulone EPJ. Błony pigmentowe. Papier pigmentowy uczulony. Papiery: matowy „M”, arystotypowy „K” oraz pocztówki uczulone „M” własnej fabryki.

Poleca

P. LEBIEDZIŃSKI

WARSZAWA

Krakowskie Przedm. 65. Marszałkowska 99.

Cenniki gratis i franco.

Wskazówki, próby i wszelkie informacje bezinteresownie.

Reklamy handlowe P. Lebieźińskiego na łamach „Fotografa Warszawskiego”, b.d.

P. Lebieziński, *Chata kołodzieja*, b.d., wg: „Fotograf Warszawski” 1904, nr 2

P. Lebieziński, *O zachodzie słońca*, b.d., wg: „Fotograf Warszawski” 1904, nr 2

P. Lebieziński, *Wiejska zagroda*, b.d., wg: „Fotograf Warszawski” 1904, nr 2

P. Lebieziński, *Zima*, b.d., wg: „Fotograf Warszawski” 1904, nr 5